

Tekenen in de Tijd 203

11-17 juni 2023

Vrijdag 9 juni vond in Montfoort een bijeenkomst plaats in het kader van Space for Grace. Projecten die gericht zijn op vernieuwing en vitalisering van de kerk in Nederland kwamen samen om na te denken over hun eigen missie en de missie van de kerk. Erik Borgman was erbij.

Afgelopen vrijdag waren vertegenwoordigers van verschillende projecten die zich richten op vitalisering van en vernieuwing in de katholieke kerk in Nederland, bij elkaar in en bij de kerk van de Geboorte van de Heilige Johannes de Doper in het Utrechtse Montfoort. Het was de tweede landelijke bijeenkomst voor degenen die het jaarprogramma van *Space for Grace* hebben doorlopen – zie hier voor achtergronden: <https://spaceforgrace.nl> – dat vernieuwende projecten in de kerk op weg helpt met morele, organisatorische en financiële steun. Tijdens dit jaarprogramma gaan groepen zich vaak realiseren dat zij deel zijn van een bredere beweging voor kerkvernieuwing in Nederland. Het vervolgprogramma, waarvoor het Huis van Dominicus verantwoordelijk is, wil ze helpen dit besef vast te houden en te verdiepen. Zie hiervoor verder: <https://spaceforgrace.nl/vervolgtraject/>.

Titel van de bijeenkomst in Montfoort was: 'Vergroot de ruimte van uw tent'. Hetzelfde citaat uit de profeet Jesaja (54,2) is de titel van het document waarin eind 2022 de wereldwijde resultaten zijn samengevat van de eerste fase van het zogenoemde synodale proces. Met dit proces wil paus Franciscus in alle geledingen van de Rooms-Katholieke Kerk het gesprek op gang brengen over wat vandaag de dag de zending van de kerk is. In Montfoort sloten wij bij dit gesprek aan in de tent die het Montfoortse vernieuwingsproject, dat de naam draagt Ontmoeten Raakt, in de tuin van de kerk heeft opgezet.

Na de opening door dagvoorzitter Laetitia van der Lans, die vanuit De Zalige Zalm de communicatie van het vervolgtraject *Space for Grace* verzorgt, mocht ik de bijeenkomst inhoudelijk inleiden. Daarbij probeerde ik allereerst duidelijk te maken dat al die projecten die proberen de plaatselijke kerk te vernieuwen, praktische bijdragen zijn aan het synodaal proces. Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) heeft nadrukkelijk vastgesteld dat alle gedoopte en gevormde katholieken gezamenlijk de kerk vormen. Paus Franciscus onderstreept dit geregeld en voegt eraan toe dat dit impliceert dat de kerk ook steeds opnieuw gestalte moet krijgen, van onderop, aangepast aan plaats en tijd en de mensen die haar dragen. De missie van de kerk wordt ontdekt waar mensen haar actuele gestalte ontdekken, niet waar zij vooraf vastgestelde instructies uitvoeren. Van hieruit kwam hij tot het voorstel voor een synodaal proces. Om gezamenlijk kerk te zijn moeten wij dan immers weten wat elders en door anderen gebeurt en ons daarmee verbinden.

Bij kerkvernieuwing liggen er twee misverstanden op de loer als het gaat over wat de kerk eigenlijk is. In het ene geval wordt de kerk gezien als een verzameling van gelovigen die in georganiseerd verband hun geloof willen beleven. Dat de burgerlijke overheid naar de kerk kijkt als een groep mensen met een collectief belang – zoals een voetbalclub of een studentenvereniging dat ook is – is logisch, maar in de kerk leidt het tot misverstanden. Men gaat dan proberen te doen wat men denkt dat mensen tegenwoordig willen op religieus gebied. De kerk is echter geen service-instituut voor gelovigen en dient er ook niet voor om gelovigen het goed met elkaar te laten hebben. Het tweede misverstand is de gedachte dat de kerk een instituut is dat moet worden voortgezet. In dat geval gaat men zoeken naar mensen die willen doen wat daarvoor nodig is. Maar het Tweede Vaticaans Concilie heeft nadrukkelijk vastgesteld dat de kerk er niet is voor zichzelf. Zij is ook niet een organisatie die eerst bestaat en dan vervolgens ook nog een taak of een functie heeft. Het is, zo stelde het Concilie en zo legde ik uit, andersom.

God heeft zichzelf de zending gegeven de wereld te redden. Daartoe heeft Hij zijn Zoon naar de wereld gestuurd die door wat Hij deed en wat Hij zei over de nabijheid van het rijk van God, mensen om zich heen verzamelde. Door zijn lijden en dood raakte deze gemeenschap verstrooid, maar de verrezen Jezus verzamelde haar opnieuw en gaf zijn leerlingen dezelfde opdracht als Hij had gehad: 'zoals de Vader Mij gezonden heeft, zo zend ik jullie' (Johannes 20,21). De heilige Geest komt over hen zoals die eerder over Jezus kwam en in de kracht van de Geest hebben zij voortaan de taak te doen wat Hij deed. Met andere woorden, de kerk heeft geen zending, Gods zending heeft een kerk! De kerk is alleen waarachtig kerk als zij zich drager toont van deze goddelijke zending. Deze zending, zo onderstreept paus Franciscus voortdurend, krijgt gestalte door te dienen. Zoals Jezus niet gediend wilde worden, maar diende. De kerk vervult haar zending door niet om zichzelf bekommerd te zijn. Jezus heeft beloofd dat Hij met haar zal zijn tot aan het einde van de dagen (Matteüs 28,20). In vertrouwen daarop kunnen wij leven, ook als kerk.

Vervolgens gingen de deelnemers op de bijeenkomst in Montfoort met elkaar in gesprek over hoe hun project bijdraagt aan de missie van de kerk. De bedoeling was om zo te achterhalen welke aspecten van deze missie volgens ons belangrijk zijn. Wat zou de wereld missen als er geen kerk was en welke bijdrage leveren wij aan deze onmisbare kerk? Waarom geloven wij dat een dergelijke kerk onmisbaar is en voor wie? Hoewel het voor de meeste deelnemers nog onwennig was op deze manier over de kerk te spreken, waren de gesprekken geanimeerd en herkende men elkaars bewogenheid en inzet. We verzamelden aan het einde van de ochtend een lange lijst met aspecten van de zending van de kerk die ons aan het hart gaan. Deze loopt van openheid en inclusiviteit tot verkondigen van het evangelie en het vieren van de verbondenheid met God.

Voor de middag waren er in Montfoort groepen uitgenodigd die overwegen een project in te dienen in het kader van *Space for Grace*. Zij werden daarvoor verder warm gemaakt door vertegenwoordigers van projecten die eerder meededen en door anderen die op een vernieuwende manier aspecten van de missie van de kerk realiseren. Zij konden hun idee voorleggen om beter in te schatten of het schrijven van een project voor hen zinvol zou zijn. Wij zongen in een gevarieerd samengestelde *Sing-In* onder leiding van franciscaan Fer van der Reijken onder meer: *There is Space for Grace – we gonna let it shine*. Tot slot vierden wij en baden wij voor onze zending als kerk in een vesperviering onder leiding van Dionne Polet Brussee en Joost Verhoef, geestelijk verzorgers in het Onze-Lieve-Vrouwe-Gasthuis in Amsterdam.

Erik Borgman, lekendominicaan
voorzitter van de programmaraad van het Huis van Dominicus in Utrecht

Erik Borgman schreef over de eerste bijeenkomst van het vervolgtraject voor *Space for Grace*-projecten op 14 oktober 2022 in *Tekenen in de Tijd* 169. Deze tekst is hier te vinden: <https://www.huisvandominicus.nl/wp-content/uploads/2022/10/Tekenen-in-de-Tijd-169.pdf>.